

YOSHILAR OVOZI

№31 (16336) 2019-YIL 17-APREL, CHORSHANBA

O'zbekiston yoshlar ittifoqining ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, adabiy-badiiy gazetasi

www.yoshlarovozi.uz

yoshlarovozi@umail.uz

@Yoshlarovozi

Сайтнинг ўтти учун QR-кодни
телефонингиз орқали сканер қилинг.

ЎЗБЕКИСТОНДА ҚОЗОҒИСТОН ЙИЛИ ОЧИЛДИ

у қардошлиқ ва яхши қўшничилик муносабатларини
янада мустаҳкамлашга хизмат қилади

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев ва Қозоғистон Республикасининг Биринчи Президенти Нурсултон Назарбоев 2017 йилда олий даражадаги мулоқотлар сўнггида 2018 йилда Қозоғистонда Ўзбекистон йили ва 2019 йилда Ўзбекистонда Қозоғистон йилини ўтказишга қелишиб олган эди.

Бу халқларимиз ўртасидаги ҳамкорлик тарихида ноёб воқеа сифатида қардошлиқ муносабатларини янги босқичга олиб чиқишда муҳим аҳамият касб этмоқда.

“Ўзбекистон” халқаро анжуманлар саройида 15 апрель кунини Ўзбекистонда Қозоғистон йилининг расмий очилиш маросими бўлди.

Президент Шавкат Мирзиёев ва Президент Қосим-Жомарт Тоқаев нутқ сўзладилар. Давлат раҳбарлари Қозоғистонда

Ўзбекистон йили доирасида фаоллашган маданий-гуманитар алоқалар халқларимизни янада яқинлаштирганини таъкидладилар. Мазкур йирик тадбир халқларимиз ўртасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлаб, азалий дўстликни улуғлашдек муштарак мақсадларга эришишда муҳим ўрин тутганини қайд этдилар.

Ўзбекистонда Қозоғистон йилининг очилиш стратегик шериклик муносабатлари тобора мустаҳкамланиб, ишонч ва ўзаро қўллаб-қувватлаш кучайиб бораётганидан далолат беради. Ушбу муҳим воқеа халқларимиз ўртасидаги абадий ва самимий дўстлик, маданий ва маънавий яқинлик рамзидир, деди Шавкат Мирзиёев.

Қозоғистон Президенти Қосим-Жомарт Тоқаев Ўзбекистонда Қозоғистон йили доира-

сида ўтказилган тадбирлар қардош халқларимиз маданий алоқаларини янада мустаҳкамлашни қайд этди.

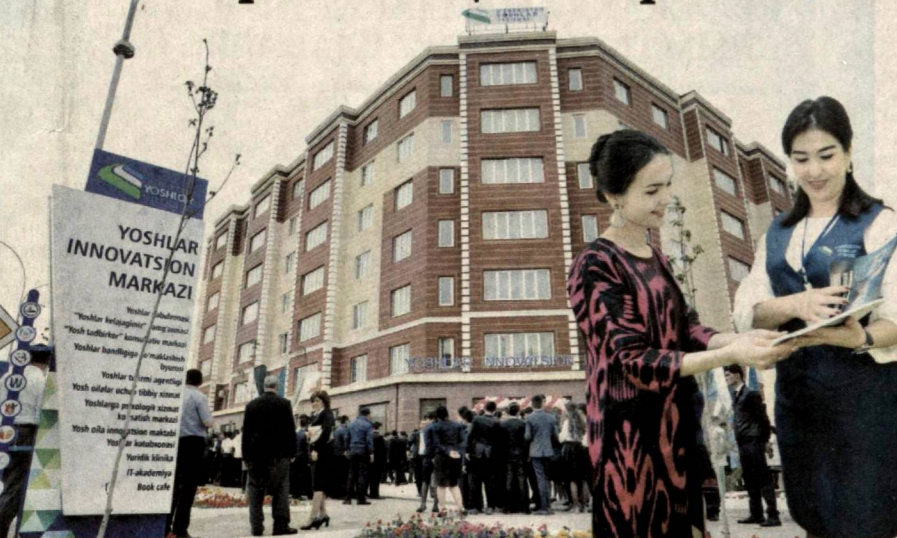
Ўзбекистон Республикасида Қозоғистон йили очил, деб эълон қилинди.

Мазлумки, Қозоғистонда 2018 йилда кенг нишонланган Ўзбекистон йили доирасида иқтисод, туризм ва маданий-гуманитар соҳаларда қўллаб-таътирлар, маърифий учрашувлар, турли фестивал ва ижодий кечалар ўтказилди. Икки мамлакат санъат намоёндаларининг ўзаро таърифлари амалга оширилди. Ўзбек Миллий академик драма театри, Навоий вилояти ижодий жамоаларининг гастроль сафарлари қўшни Қозоғистон вилоятларида катта кизикли билан қарши олинди.

(Давоми 2-саҳифада)

ESHITTINGIZMI?

ФАРҒОНАДА Ёшлар инновацион маркази ишга тушди

Унда иқтидорли йигит-қизлар ўз салоҳиятини рўёбга чиқариши мумкин. Янги бинода “Yoshlar — kelajagimiz” жамғармаси, ёшлар туризми агентлиги, бандликка қўмаклаштиш бюроси, ёш оилалар учун тиббий ҳамда психологик хизмат кўрсатиш хоналари, юридик клиника, кутубхона ва “Book kafe” жойлашган. Кунига жами 500 нафар кишига хизмат кўрсатилади.

Марказнинг очилиш маросими доирасида фарғоналик ёшларга 1 минг 500 дона китоб фондига эга ҳамда Wi-Fi интернет тармоғига уланган иккита кўчма кутубхона — библиобус топширилди. Эътиборлиси, фойдаланувчилар библиобуслардаги электрон адабиётларни мобил телефонига бепул юклаб олиши мумкин.

Гулрухсор
ХУДОЙБЕРДИЕВА

КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИГА ДАВЛАТ ТАШРИФИГА ДОИР

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг таълифига биноан Корея Республикаси Президенти Мун Чжэ Ин 2019 йил 18-21 апрель кунлари давлат ташрифи билан мамлакатимизда бўлади.

Давлат раҳбарлари Ўзбекистон ва Жанубий Корея ўртасида мунтазамлик касб этган олий даражадаги мулоқотнинг давомий сифатида стратегик шериклик муносабатларини янада мустаҳкамлаш, савдо-иқтисодий, инвестициявий, молия-

вий-техник ва гуманитар соҳалардаги амалий ҳамкорликни кенгайтириш истикболларини муҳокама қилдилар, минтақавий ва халқаро аҳамиятга молик долзарб масалалар юзасидан фикр алмашадилар.

Ташриф дастурида Президент Мун Чжэ Иннинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисида нутқ сўзлаши, давлат раҳбарларининг икки мамлакат етакчи компаниялари бизнес-форумида ҳамда Тошкент шаҳрида Корея мадания-

ти ва санъати уйининг очилиш маросимида иштирок этиши кўзда тутилган. Шунингдек, Самарқанд шаҳрига ташриф режалаштирилган.

Музокаралар якунида Қўшма декларация қабул қилиниши, салмоқли ҳукуматлараро ва идоралараро ҳужжатлар тўплами, шунингдек, савдо шартномалари ва инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш бўйича битимлар имзоланиши кутилмоқда.

ЎЗА

DOLZARB MAVZU

РЕКТОР НИМА ДЕЙДИ? ТАДБИРКОР-ЧИ?!

Нукус шаҳридаги Ёшлар марказида Инновацион ривожланиш вазирлиги иқтисодиётнинг реал сектори ва олий таълим интеграцияси масаласига бағишланган форумда ўтказилган таълим марказидаги таълим қўрақалпоғистонда фаолият кўрсатаётган олий таълим муассасалари раҳбарлари ҳамда хусусий бизнес вакиллари тақлиф қилинди.

Тадбирнинг очилиш маросимида Қоракалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раиси ўринбосари Муратбай Жуманов ҳамда Инновацион ривожланиш вазирлиги ўринбосари Азимжон Назаров иштирок этди.

Таъкидланганидек, мамлакатимизда жорий этилаётган инновацион тараққиёт платформи Ер юзидagi энг бебаҳо ресурс — инсон капиталини юксалтиришни тақозо этади. Бунга эса, маълум маънода, олий ўқув юртлари ҳамда иқтисодиёт тармоқларининг узвий ҳамкорлигини таъминлаш орқали эришиш мумкин. Зотан, бўлгуси мутахассис университетда олган билимнинг амали-

ётда мустаҳкамлаш шарт. Акс ҳолда, меҳнат бозорига рақобатбардор бўлолмайди.

Панель муҳокамада Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институтини ректори Байрам Утемураев, “Қўнғирот сода заводи” унитар корхонаси ишлаб чиқариш бўлими бошлиғи Ахмет Бегдуллаев ҳамда “Papaev farms” фермер хўжалиги раҳбари ўринбосари Тимур Панаев иштирок этди.

Сессия модератори — Инновацион ривожланиш вазирлиги масъул ходими Одижон Абдураззоқовнинг сўзларига қараганда, бутунги кунда битта талабани хорижда ўқитиш учун давлатимиз ўртача

450 минг АҚШ доллари миқдорига маблағ сарфламоқда. Ўша талаба кадр сифатида шаклланиши учун эса, тўрт йил куттиш керак. Инсон капиталига киришган инвестиция ўзини тезда оқламайди. Модомики, таълим сифати етарли эътибор берилмас экан, у ўзини умуман оқламайди ҳам мумкин.

— Ҳозир турли соҳаларда янги профилдаги мутахассисларга талаб ошган, — таъкидлади Б.Утемураев. — Лекин, афсуски, ёшларга замонавий билим бера оладиган малакали профессор-ўқитувчилар етишмаяпти. Яъни, яхши кадр тарбиялай оладиган яхши кадрнинг ўзи кам.

Муҳокамага 23 ёшли талбиркор Тимур Панаев ҳам қўшилди. — Кимё технологиялари коллежини тамомлагач, олдинда иккита йўл турарди: ё ўқиниш давом эттириш ёки хорижда тажриба ортириш. Отаминг маслаҳатига амаи қилиб, иккинчисини танладим. Аввал итали-

ялик фермерларнинг фаолияти билан танишдим. Улар асосан зайтундан мой олиш, пишлоқ ва вино ишлаб чиқариш билан шугулланади. Мен фермага оддий ишчи сифатида ёлланиб, италияча пишлоқ тайёрлаш технологиясини ўргандим. Ҳозир 15 турдагисининг рецептини биланман. Фермер хўжалигимизда 37 киши ишлайди. 200 бош қорамолни парваришлаб, кунига 300 литр сутни қайта ишлаймиз. Хориждан келтирилган чорвани озиклантириш ва рационини тўғри белгилашда қийналяпмиз. Бу масалада олимларимиз ёрдам берса, қани эди.

Панель сессиядан сўнг форумда иштирокчилари саккизта гуруҳга бўлиниб, муҳокамаларни тор доирада давом эттирди. Мавзу юзасидан бир қатор тақлифлар ишлаб чиқилиб, ишчи гуруҳига тақдим этилди.

Рохатой ҚОДИРОВА

SUNBATDOSH

“Учбурчак”, “Азҳо...”, “Ойна”, “Пуфак”. Бу фильмлар кўпгина томошабинларга тушунарсиздек туюлади. Табиийки, уларни яратган ижодкор ҳам бизнинг наздимизда маъхум шахс. Сирдарёдан пойтахтга келиб, кинематография санъатини ўрганаётган тенгдошимиз Жамшид Нарзикулов билан у таҳсил олаётган Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти ҳовлисида суҳбатлашдик. Суҳбатни имкон қадар мулоҳазали қилишга уриндик. Худди унинг фильмлари каби.

— Фильм қаҳрамонлари — актёр, актрисаларни нега узок қидирасиз?

— Иккиланган бўлади, албатта. Қариндош-уруғ, таниш-билишчилик, “қатта”нинг фарзанди,

деб кинони бўлмаган маъқул. Сценарий ёзаётгандаёқ режиссёр сифатида қаҳрамонни тасаввур қила бошлайман. Оламидagi қаҳрамонни орамиздаги инсонлардан қидираман. Актёрнинг

нафақат ташқи кўриниши, балки ички олами ҳам мен учун қизиқ. У яхшилаб гримланиб, хос кийинтириб қўйилса-да, аммо ролини маромида ижро этолмас, бари бирпул.

— Мустақил билим олишга уринасиз. Нега? Институт таълимидан қониқмасликми бу ёки..?

— Олийғоҳда режиссура фани ҳафтада бир-икки марта ўтилади, ҳоло. Қолган вақтни бой беришни хохламайман. Дарсда қўпичча жим ўтираман. Менга шунчаки кузатиш ёқади. Институтга баҳо учун келиб кетгандан кўра, уйда соҳага оид адабиётларни ўқиб, кино кўрсам, шундан кўпроқ фойда оламан. Диплом олганинг

режиссёр бўлдинг дегани эмас. Билимни ўзимиз излаб ёки талаб қилиб олишимиз керак.

— Жим юриб кузатиш, атрофдагилар билан масофа сақлаш сизга нима учун керак?

— Ёлғизликни ёқтираман, бу тафаккуримни ўстиришга ёрдам беради. Худбинликка йўйманг. Шунчаки ўзимни, одамларни, ҳаётни чуқурроқ англашга ҳаракат қиламан. Камгап бўлиб кўринмасам-да, лекин ичимда бунинг акси рўй беради. Ўз-ўзимга савол бераман, изланаман, шу аснода дунёни англашга интиламан.

— Аксарият режиссёрлар бадий асар муаллифлари, сценарийнавислар билан ҳамкорликда ишлайди. Сиз эса, мустақил тарзда. Ўзингизга шунчалик ишонасизми?

— Йўқ. Айни дамда мен талаба — ўрганувчиман. Албатта, ўз ишининг устаси бўлган тажрибали инсонлар билан ҳамкорликда ижод қилгим келади. Яхши асарлар устидан ишлаб, маҳоратимни тоблашни хохлайман. Катта асарларга қўл уриш учун ҳам маълум босқичлардан ўтиш, руҳан тайёрланиш керак. Чунки асарни экранда “бўзиб қўйиш”дан ёмон йўқ!

(Давоми 3-саҳифада)

YOSHILAR HAFTALIGI

СЎЗДАН АМАЛГА

Ёшлар иттифоқининг Навоий вилояти кенгаши Президентимиз томонидан илгари сурилган бешта муҳим ташаббусни ҳаётга изчил татбиқ этишни башлади.

Шу кунларда минтақанинг барча туман ва шаҳарларида “Ёшлар ҳафталиги” бўлиб ўтмоқда. Унинг дастуридан 30 га яқин лойиҳа ўрин олган.

Хатирчи туманида қўл тўпи, пневматик мылтиқдан ўқ отиш, спартакиада баҳслари, шунингдек, вело ва югуриш марафонлари ташкил этилди. Беллашувга мактаб, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасалари ўқувчилари, вақтинча ишсиз ёшлар ҳамда ёш ходимлар жалб этилди.

Навбахор ва Нурота туман-

ларидаги китоб марафонлари, Томди туманидаги 6-умумтаъ-

қолдирмади. Шу кунгача иттифокчилар томонидан таълим

лим мактаби ҳамда Кармана туманидаги 25-ихтисослаштирилган мактаб-интернатда ўтказилган китоб соғва қилиш бўйича хайрия акциялари ҳам кенг жамоатчиликни бефарқ

муассасаларига икки мингдан зиёд китоб бепул улашылди. “Ёшлар ҳафталиги” 20 апрелга қадар давом этади.

Дилқушо НАВРЎЗОВА

INNOVATSIYA

УЧ ЎЛЧОВЛИ ДАСТЁР

Шахмат ҳақида қанчалик кўп эслаймиз? Ўзбекистон вакили нуфузли халқаро турнирда ғолиб бўлса ёки юртимизнинг қайсидир ҳудудда махсус мактаб очилса бир ёдга олиб қўярмиз, эҳтимол. Бошқа пайт бу ажойиб ўйин билан ишимиз ҳам йўқ. Афсуски, кундалик ҳаётимизда шахматга деярли ўрин қолмаган.

ШАХМАТСЕВАР ЎҚУВЧИЛАР
КЕЛАЖАКДА МАМЛАКАТ УЧУН
ҚИММАТЛИ КАДРГА АЙЛанади

Аслида бундай ҳолатдан ачинаш эмас, уялиш керак. Сабаби инсон ақл-заковатининг буюк инъикоси — шахмат шахс тарбиясида бекиёс аҳамиятга эга. Бежиз эмаски, кўплаб мамлакатларда болаларга шахмат ўйини боғча пайтиданок ўргатилади. Биз мазкур амалиётга энди ўтгиздик. 2018 йилнинг 9 августида Президентимиз мактабларда шахмат дарсларини жорий этишга доир қарор қабул қилган. Тажриба-синов учун 150 та умумий ўрта таълим муассасаси танлаб олинган.

ШАХМАТНИНГ МАКТАБ ЎҚУВ ДАСТУРИГА КИРИТИЛГАН ИЖОБИЙ ҲОЛ, АЛБАТТА. БИРОҚ БУ КАБИ КЕСКИН ИСЛОҲОТЛАР ОДАТДА БИР ТЕКСИДА КЕЧМАЙДИ. УЛАРНИНГ МУВАФФАҚИЯТИ КЎП ЖИХАТДАН ИНФРАТУЗИЛМАГА БОҒЛИК. ДЕМОКЧИМИЗКИ, ПУХТА ТАЙЁРГАРЛИКСИЗ САМАРАГА ЭРИШИШ ҚИЙИН.

Биргина мисол. Бугунги кунда шахматни ўрганмоқчи бўлганлар учун ўзбек тилида биронта ҳам ўқув қўлланма йўқ. Хорижий аналоглар эса,

ИККИ ПАРТИЯ
ШАХМАТ УЙНАШ
ЎНТА МАТЕМАТИК
МАСАЛАНИ ЕЧИШ
БИЛАН БАРОБАР

ҳадеганда топилавермайди. Устига-устак, аксарияти профессионал спортчилар учун мўлжалланган.

Кейинги катта муаммо ўқув қўлланмани кичикнотойлар тилида яратишдан иборат. Айтайлик,

БОҒЧА ТАРБИЯЛАНУВЧИСИ ЁКИ БОШЛАНҒИЧ СИНОФ ЎҚУВЧИСИ ФАҚАТ МАТН ВА ЧИЗМАЛАРДАН ИБОРАТ КИТОБНИ ХЕЧ ҚАЧОН ҚЎЛИГА ОЛМАЙДИ. БОЛАГА ШАХМАТ НИМАЛИГИНИ АНИМАЦИОН ВОСИТАЛАР ОРҚАЛИ ТУШУНТИРИШ ЭСА, МУТЛАҚО БОШҚА НАРСА.

Тасаввур қилинг, шахмат доналари фарзандингиз кўз ўнгидан эртас кайрамонлари мисоли жонланса, қандай

завқли-я! Хуллас, замонавий таълимни замонавий технологияларга таяниб олиб бориш аини мудоао.

Яқинда Ўзбекистон Республикаси Иновацион ривожланиш вазирлиги томонидан эълон қилинган инновацион ишланмалар учун грант танловида ўнлаб тадқиқотлар қаторида “Шахмат фанидан 3D интерфаол ўқув-услубий қўлланмаларни яратиш ва жорий этиш” мавзусидаги илмий лойиҳа ҳам ғолиб деб топилган. Биз гоа муаллифлари билан учрашиб, яқин икки йил мобайнида қилинажак ишлар ҳақида бафуржа қилиб олишга ҳаракат қилдик.

— Юртимиз мактабларида шахмат фани тажриба тарикасида ўтида бошлангачи қарамай, бир қатор муҳим масалалар ҳамон очиклигича қолмоқда, — дейди грант раҳбари, педагогика фанлари доктори Абдулҳалим Махмудов. — Бирин-

махсус тайёргарликдан ўтиши керак.

Олимнинг фикрини Юнусобод туманидаги 246-умумтаълим мактаби ўқитувчиси, грантда кичик илмий ходим сифатида иштирок этаётган Аида Қомиллова ҳам тасдиқлайди.

— Бир неча йилдан буён мактабда

ШАХМАТ БЎЙИЧА
ЎЗБЕК ТИЛИДА
БИРОНТА ҲАМ ЎҚУВ
ҚЎЛЛАНМА ЙЎҚ

“Шахмат клуби”ни олиб бораман, — дейди муаллима. — Машгулотларга турли ёшдаги ўғил-қизлар келади. Бир соат мобайнида уларнинг диққатини ушлаб туриш осон эмас. Кимдир табиятан кунг-қаноатли, фикрини бир жойга жамлай олади. Кимдир гиперфаол, бирпасда зерикиб қолади. Демак, ҳар бир ўқувчиға индивидуал ёндашиш керак. Масалан, серҳаракат болага ноодатий комбинацияларни тақлиф қилиш мумкин. Унда азарт қисси ва рақибни энгиш иштиёқи пайдо бўлади. Бошқача айтганда, шахмат дарслари қизиқарли ташкил этилмаса, кўзланган мақсадга эришолмайсиз. Мана шундай қатъий ишонч бизда инновацион ўқув-услубий қўлланмаларни яратиш фикрини уйғотди.

3D ТЕХНОЛОГИЯ ЁРДАМИДА
МАВЗУНИ ШУНЧАКИ ОҒЗАКИ
ТАРЗДА ЁКИ ДОСКАДА ЧИЗИБ
ЭМАС, БАЛКИ АУДИОВИЗУАЛ
ВОСИТАЛАР ЁРДАМИДА
ОЧИБ БЕРИШ МУМКИН.

Қаердасиз анимацион элементлардан фойдаланса бўлади. Уч ўлчовли тасвир ўйин тактикасини тушунтириш учун ҳам жуда қулай. Муҳими, бола дарсини марок билан тинглаши керак. Қўлидаги диск эса, мавзунини уйда такрорлаш ёки дарсага мустақил тайёрланиш имконини беради.

Дарвоқе, 3D форматдаги интер-

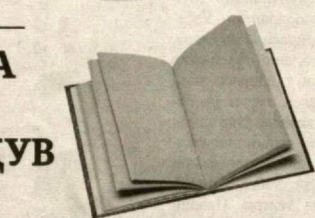
фаол ўқув-услубий қўлланмаларни нафақат ўқувчилар, балки уларнинг ота-оналари ва хатто педагоглар учун алоҳида, ҳар қайси аудиториянинг ўзига хос хусусиятларини инобатга олган ҳолда, тайёрлаш режалаштирилган. Умуман олганда, бундай ўқув материални шахматни ўрганиш истагидаги барча инсонлар учун бирдай қўл келади.

Абдулҳалим Махмудовнинг сўзларига қараганда, инновацион грант лойиҳасига илмий ходимлар, мактаб педагоглари, боғча тарбиячилари, спорт мураббийлари ва албатта, дастурчилар жалб қилинган.

ТАДҚИҚОТНИНГ ИЛК БОСКИЧИ ДОИРАСИДА ЖАМОА РЕСПУБЛИКАМИЗ ХУДУДЛАРИГА САФАР ҚИЛИБ, МАКТАБЛАРДА ШАХМАТ ДАРСЛАРИ КИМ ТОМОНИДАН ВА ҚАНДАЙ МЕТОДОЛОГИЯ АСОСИДА ЎТИЛАЁТГАНИНИ ОБДОН ЎРГАНИБ ЧИКАДИ.

Натижалар тахлили асосида тақлиф ва тавсиялар тайёрлаб, тегишли вазирлик ҳамда идораларга тақдим этиш қўзда тутилган.

— Аслида шахматни фан дейиш бирмунча бахели масала, — таъкидлайди олим. — Айрим давлатлар, масалан, Озарбайжон, Арманистон, Венгрия, Испания, Мексика, Польша, Туркияда у мустақил фан сифатида

ўқитилмоқда. Лекин АҚШ, Хитой, Германия, Канада, Россия, Италияда шахмат ўйини мактаб дастурига факультатив дарс сифатида киритилган. Қўрииб турганидек, ҳар қайси мамлакат масаласида турлича ёндашган. Президентимиз қарорида шахмат фанини мактабларда босқич-ма-босқич жорий этиш белгилаб берилди. Ҳозир бу борада малакали мутахассислар, айниқса, амалиётчи педагогларнинг фикрини билиш жуда муҳим. Харқалай, бир нарсаси ишончим қомил —

ЎЗБЕКИСТОНДА ШАХМАТ
АЙНАН РИВОЖЛАНТИРУВЧИ
ФУНКЦИЯСИ САБАБ МАКТАБ
ДАСТУРИДАН ЖОЙ ОЛДИ.

Зотан, шахмат инсон ақлини нархлаб, хотирасини мустаҳкамлагина қолмай, ижодий, тахлили ва прагматик фикрлашга, турли соҳалар, шу жумладан, ҳар хил ҳаётий вазиятларда оқилона қарор қабул қилишга ўргатади. Икки партия шахмат ўйнаш ўнга математик масалани ечиш билан баробар. Бундай фаолият мунтазам давом этса, бола бошқа фанларни тез ва осон ўзлаштира бошлайди. Шахматсевар ўқувчилар келажакда қайси соҳани танламасин, мамлакат учун қимматли кадрга айланиши, шубҳасиз.

Наргиза УМАРОВА

ТЕСТ ТОПШИРИҚЛАРИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШАДИ

Миллий матбуот марказида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази томонидан “Педагогик ўлчовлар, тест топшириқларини шакллантириш ва тест саволлари билан ишлаш тамойиллари” мавзуда матбуот анжумани ўтказилди.

Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 20 февралдаги “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази фаолиятини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги қарори билан Давлат тест маркази томонидан тест топшириқларини ишлаб чиқиш, уларни босқичма-босқич такомиллаштириб бериш ишлари Давлат таълим стандартларига мувофиқ олиб боришмоқда. Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 3 апрелдаги тегишли қарори билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасаларининг бакалавриятга ўқишга қабул қилиш учун кириш тест синовларини ўтказиш тартиби тўғрисидаги низоми”га қўра тест топшириқлари умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълимнинг умумтаълим фанлари ўқув дастурларига асосланган ҳолда тузилади.

Ваколатли давлат органлари томонидан жорий йилда фойдаланишга тавсия этилган ва тест топшириқлари тузишга асос бўлиб хизмат қиладиган дарслик ва ўқув қўлланмалари рўйхати 2018 йил октябр ойида Давлат тест марказининг расмий веб-сайтида эълон қилинган.

Талаблар кодификатори ва тест топшириқлари тафсилотлари асосида янги тест топшириқларидан иборат намунавий вариантлар шакллантирилиб, 2018 йил ноябрь ва 2019 йил январь ойида апробацияда ўтказилди. Апробация жараёнида умумий ўрта таълим муассасалари ва академик лицейларнинг 2 мингга яқин битирувчиси иштирок этди. Апробация жараёнида тест топшириқларининг ишончилиги, сифатлиги, муқобил жавобларини ишлаш, мураккаблик даражасининг тўғри танланганлиги ўрганилди. Апробация натижасида мувофиқ тест топшириқлар базасини шакллантириш ишлари олиб борилмоқда.

Тест топшириқлари базасини шакллантиришда умумтаълим фанлари ўқув дастурлари бўлимининг тў-

лиқ камраб олиниши ва абитуриентлар йиллиги, кўникмаси, мантаний фикрлаш қобилиятини баҳолай оладиган тест топшириқларини тузишга эътибор қаратилмоқда. Шу билан бирга, ўзбек, рус ва қорақалпоқ тилларидаги тест топшириқларининг бир хиллиги таъминланаяпти.

Юқорида айтилган маъсулиятли жараёнда Ўзбекистон Республикаси таълим муассасаларига ўқишга қабул бўйича Давлат комиссиясининг 2019 йил 31 январдаги тегишли қарори билан 140 нафар мутахассисдан иборат халқ таълими, ўрта махсус, касб-хунар таълими, олий таълим ва Фанлар академияси тизимларидан экспертлар гуруҳи тасдиқланди.

Тест топшириқларида график, ёзувсиз карта, расмларнинг қўлланилиши, адабиёт фанидан таълим масканлари ўқув дастурига киритилган баддий асарлардан айримларини тўлиқ ўқиш тавсияси этилиши, ўлчам бирликлари янгилашга ифодаланилишининг жорий этилиши тест топшириқлари

у қардошлик ва яхши қўшничилик муносабатларини янада мустаҳкамлашга хизмат қилади

(Бошланиши 1-саҳифада)

Бугунги кунда мамлакатларимиз олий таълим тизимида ҳамкорликка оид 50 дан зиёд битим ва келишувлар амал қилади. Мамлакатимиздаги 400 га яқин мактабда қозок тили ўқитилиши, олий таълим муассасаларида қозок тили, математика, физика ва бошқа фанлар бўйича педагог кадрлар тайёрланади. Чимкент шаҳрида 2018 йилнинг май ойида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари қўмитаси ва Қозғистон халқ ассамблеяси ўртасида ҳамкорлик тўғрисида меморандум имзоланди. Бу икки мамлакат ҳудудида ўзбек ва қозок тилларини ўрганишдаги ҳамкорликни амалий мазмун билан бойитиш имконини бери.

Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг 2018 йил 13 мартда “Буюк қозок шоири ва мутафаккири Абай Қўнонов ёқодий меросини кенг ўрганиш ва тарғиб қилиш тўғрисида”ги қарори қабул қилинди. Шунинг барборида Қозғистонда сўз мулкнинг сулони Алшпер Навоий тавалуудининг 577 йиллиги катта тантана қилинди. Бу адабиётни таълимга бир дарадан сув ичган, азиздан қавму қариндош бўлган халқларимиз ҳаётидаги муҳим воқеадир. Мамлакатимизда Қозғистон адабиёти ва маданияти марказининг очилиши эса ушбу соҳадаги ҳамкорлик бардавомлигининг яна бир тасдиғи бўлди.

Дустона муносабатларини мустаҳкамлашда Ўзбекистон — Қозғистон парламентлараро дўстлик гуруҳлари ҳам муҳим аҳамият касб этмоқда. Хусусан, 2018 йил ноябрь ойида икки мамлакат парламентлари куйи палаталари ўртасида ҳамкорлик меморандуми имзоланиши қонун ижодкорлиги муносабатларида янги даврни бошлаб берди. Бу, ўз навбатида, савдо-иқтисодий, ижтимоий-гу-

манитар соҳалардаги ҳамкорликнинг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлашда муҳим омил бўлаётди.

Мамлакатимизда Қозғистон йилига катта тайёргарлик қўрилди. Унинг доирасидаги тадбирлар санъат, фан, таълим ва тадбиркорлик соҳалари вакиллариға ўзаро манфаатли алоқаларни йўлга қўйиш, билим ва тажриба алмашиш учун янги уфқлар очади. Маданиятларимиз бир-бирини бойитишга, халқларимиз янада яқин бўлишга хизмат қилади.

— Бу йил Ўзбекистонда Қозғистон йиллигининг кенг нишонланиши ҳудудлар ўртасидаги маданият, ижтимоий-гуманитар ҳамкорлиқни сифат жиҳатдан янги босқичга олиб чиқади, — деди Қозғистон Республикаси маданият ва спорт вазирлиги Аристанбек Мухамедов. — Қўллаб маданий тадбирлар, икки мамлакат санъат усталари ва театр жамоаларининг гастроль сафарлари ташкил этилади.

Бутун дунёда мамлакатларимизнинг бой тарихи билан танишиш, бетакрор урф-одат ва анъаналарини ўрганиш, меъморий ёдгорликлари мисолида асрий тамаддун ютуқларидан баҳраманд бўлиш истагида бўлган сайёҳлар сони йил сайин ортиб бормоқда. Шу бонис ҳам бугун туризм соҳасидаги ҳамкорлик биз иштиёқтан муҳим йўналишлардан бири бўлиб қолмоқда.

Ўзбекистонда Қозғистон йили доирасида ўтказилган қўшма тадбирлар ва лойиҳалар аини шу каби ҳамкорлик учун ҳам мустаҳкам асос бўлиб хизмат қилади.

Очилиш маросими катта концерт дастури билан давом этди.

Шу билан Қозғистон Республикаси Президенти Қосим-Жомарт Тоқоевнинг Ўзбекистон Республикасига ташрифи яқунланди.

З.ЖОНИБЕКОВ,
У.ШОНАЗАРОВ,
Ў.А. муҳбирлари

МУЛОҚОТ

ҚИЗЛАР —
ТЎҒРИ ЙЎЛ ИЗЛАР

Ёшлар иттифоқининг Бухоро вилояти кенгаши, хотин-қизлар қўмитаси ҳамда ички ишлар бошқармаси ходимлари Қўқон шаҳридаги махсус енгил саноат касб-хунар коллежида меҳмон бўлди.

Делегация аъзолари мазкур муассасада тахсил олаётган тарбияси оғир қизлар билан учрашиб, мулоқот олиб борди.

Бухоролик мутахассислар ҳар бир ўқувчининг орзу-истаклари билан қизлик. Уларга зарур маслаҳат ва тавсиялар берилди. Ўзини намунали жиҳатдан қўрсатган тўрт нафар қиз Иттифок қафиллиги остида уйига

қайтариладиган бўлди.

Эслайтиб ўтамиз, Қўқон махсус енгил саноат касб-хунар коллежи ҳудудидаги бора қизлар учун мўлжалланган республикадаги ягона таълим-тарбия маскани ҳисобланади. Унда ўқувчилар 18 ёшга тулгунга қадар таълим-тарбия олади.

Муҳбиримиз

TARG'IBOT

АСОСИЙ САБАБ —
БИЛИМСИЗЛИК

Пахтакор туманида китобхонликни кенг тарғиб қилиш, шунингдек, ақидонаростлик ва мутаассибликка қарши курашишга қаратилган тарғибот тадбири бўлиб ўтди.

Унда 31-иқтисослаштирилган давлат таълим муассасаси ўқувчилари ҳамда ижтимоий ҳимояга муҳтож оилаларнинг 30 нафар фарзанди иштирок этди.

Ёшлар билан Зулфия номидаги Давлат мукофоти соҳиби, Ички

ишлар вазирлигининг Жиззах академик лицейи ўқувчиси Зухра Йўлчиева, Президент стипендианти Барно Қўшбокова, Ёшлар иттифокининг Жиззах вилояти кенгаши бўлими мудири Шукрулло Жўраев учрашди.

Сўхбат чоғида меҳмонлар ёшлар мутаассиб ва ақидонарост кучлар тузоғига қўпинча билимсизлиги туфайли тушиб қолаётганини, шу бонис, уларни муталаага қизиқтириш муҳим аҳамият касб этишини таъкидлади. Ўқувчилар ҳам мавзу юзасидан фикр-мулоҳазалари билан ўртоқлашди.

Вилоятда тарғибот тадбирлари давом этмоқда.

Малик СИНДОРОВ

TAHLIL VA TALQIN

АМИР ТЕМУР ВА ДИПЛОМАТИЯ

Амир Темур Европа давлатлари раҳбарлари билан фаол сиёсий ва савдо муносабатлари олиб борган. Буларга ўша даврдан ҳозиргача сақланиб қолган дипломатик ёзишмалар гувоҳлик беради. Ашъвий далил тариқасида Амир Темур ва унинг учинчи ўғли — Ғарбий Эрон, Ироқ ва Озарбайжон ҳокими Мироншоҳ Мирзо билан Франция, Англия, Кастилия ва бошқа мамлакатлар қироллари ўртасидаги мактубларни кўрсатиш мумкин.

Мактублардан айримлари Франция миллий архивда (ўзбек ва рус тилида чиққан деярли барча китоб ва мақола-ларда “бу мактублар Франция миллий кутубхонасида сақланади”) дейилиши нотўғри), Британия музейида ва Испания архивларида сақланмоқда. Таникли темуршунос олим, академик Б.Ахмедов ҳақли равишда таъкидлаганидек, бу мактубларни махсус ўрганиш зарур.

Амир Темур ва Европа ўртасидаги муносабатларнинг собиқ иттифок даврида ўрганилиши ҳақида сўз борганда, И.Умняковнинг “XV аср бошларида Ўрта Осиёнинг халқоравий муносабатлари. Амир Темурнинг Византия ва Франция билан алоқалари” мавзусидаги мақола-си ва бошқа асарлари анча мазмунли эканини қайд этиш ўринлидир.

Авваломбор, И.Умняков ўз мақола-ларида Амир Темурнинг ҳаёти ва фао-ляти Шарқда айни мавзуда яратилган адабиётларда атрофича ёритилгани ҳолда, Сохибқироннинг Ғарбий Европа қироллари билан олиб борган дипло-матик ёзишмалари совет тарихчилари эътиборидан четда қолганини асосли танқид қилган.

Муаллиф қайд этганидек, “хатто уч жилдан иборат “Дипломатия тари-хи”да ҳам Ўрта Осиё дипломатияси мутлақо ёритилмаган”. Бу борадаги бўшлиқни тўлдирish максалида И. Умняков Амир Темурнинг Туркия билан дипломатик муносабатлари асосида Византия ва Франция билан олиб бор-ган ёзишмалари ҳақида тўхталган.

XIV аср охирида Усмонлилар сал-танатининг ҳарбий қудрати ниҳоятда юксалиб, Византияга таҳдид сола бошлаган. Умуман олганда, ўшада бутун Европа давлатлари қандай бўлмасин бу ҳаф-хатарнинг олдини олиш чорала-рини излашга тушган. Боязид Йилди-рим эса бор кучини ягона максалда — ўша пайтда кучдан қолган Византияни бутунлай тор-мор этиш ва унинг пой-тахти Константинополни босиб олишга қаратган.

Аммо Кичик Осиёда Боязиднинг рақиб бўлган Амир Темур бунга ҳалал берган. Боязид, ўз навбатида, Миср билан иттифок тузган, Амир Темурнинг душманларига бошпана берган. Амир Темур ўзининг Ғарбга етти йиллик юриши (1399—1404-йиллар) даврида, Кичик Осиёни забт этишдан олдин султон Боязид билан ўзаро элчи ва дип-ломатик хатлар алмашгани тарихдан маълум.

Амир Темур бундай ҳақоратомуз му-носабатга қарамай, Шарафиддин Али Язидийнинг ёзишича, Боязиднинг элчи-ларини яхши насихатлар билан тинч-омон қўйиб юборган.

Охир-оқибат Амир Темур ва Боязид Йилдирим ўртасида шайхонасиз тўқна-шув бўлиб ўтган. Унда ҳар икки томон-дан катнашган кўшинлар сони тарихчи олимлар томонидан турлича кўрсатил-ган.

Масалан, Ф. Успенский Боязиднинг ҳарбий кучлари микдори қарийб 120 минг кишидан иборат, Амир Темур кў-шинлари бундан бир неча баробар кўп бўлган (Ф.И.Успенский, История Ви-зантйской империи. — М.-Л. Изд. АН СССР. 1948, т. III. — С.701.) деб ёзган.

А. Якубовскийнинг фикрича, бу жангда ҳар икки томондан ҳам ками-да 200 мингдан зиёд аскар иштирок этган (Вопросы истории, №8-9, 1946. — С.66.). Ушбу тўқнашувда усмонли турклар томонида бўлган бавария-лик асир-жангчи Иоганн Шилтбер-гер эса бу борада мутлақо афсонавий рақамларни келтирган (Путешествия Ивана Шилтбергера по Европе, Азии и Африке с 1394 по 1427 год. Перевел с немецкого и снабдил примечаниями Ф.Браун// Записки Имп. Новороссийско-го Унив., год 1. Одесса, 1867. — С. 19.). Нима бўлганда ҳам, ушбу жангда усмонли турклар узиш-кешил мағлуби-ятга учраган.

Амир Темурнинг Боязид Йилди-римга қарши уруш бошлаши учун бо-шка бир қатор омиллар ҳам муҳим роль

Таникли француз шарқшуноси Сильвестр де Саси ўз замондоши Флоссан баён этган маълумотлар билан танишган, мазкур ҳужжатларни ўр-ганишга қарор қилган. Натижада оли-нинг “Memoire sur une correspondance inedite de Tamerlan avec Charles VI” (Memoires de l’Academie royale des Inscriptions et Belles-Lettres. Paris, 1824, t. VI. — P.470-522. Сильвестр де Саси бунга қадар ушбу ёзишмаларга доир дастлабки маълумотларни “Moniteur” журналининг 1812 йил 226-сонда эъ-лон қилган) деб номланган талқиқоти юзага келган.

Амир Темурнинг Шарль VI га мак-туби форсий тилда, Шарк ҳукмдорла-рининг услубига ўхшамайдиган, но-датий усулда ёзилган. Хатнинг услуби жуда содда бўлиб, хатто айрим ўрин-ларда эътиборсизлик аломатлари ҳам сезилиб туради.

Матнда имло хатолари учрайди. Шу мазмундаги оддий мактублардан фарк-ли ўларок, унда муболағали қиёслар ва жимжимдор жумлалар йўқ.

Мактубда қиролнинг номи тил-га олинмаган, унга “Редифранса” (“Redifransa”) деб мурожаат қилинган.

Атоқли тарихчи Рашидиддин ҳам Франция қиролини айни шу ном билан атаган. Демак, хойнаҳой, бу атама италиян тилидаги “Re di fransia”, яъни

ўйнаган. Ғарбдаги христиан давлатла-рининг Сохибқирондан ёрдам сўраб қилган мурожаатлари, шулар жумласи-дан.

Амир Темур Кичик Осиёни ишғол этиб турган пайтда Ғарбий Европа-нинг олис давлатлари, хусусан, Валуа династияси намоёниси — Франция қироли Шарль VI (1380—1422-йил-лар) ва Англия қироли Генрих IV (1399—1413-йиллар) билан ҳам дип-ломатик ёзишмалар олиб борган.

Амир Темур ва Шарль VI ўртасида-ги 1402—1403-йиллар ёзишмаларига доир дастлабки мухтасар маълумотни XIX аср бошларида яшаб ўтган фран-цуз тарихчиси Флоссан 1811 йили нашрдан чиққан талқиқотида келтир-ган (Histoire generale et raisonnee de la diplomatie francaise depuis la fondation de la monarchie jusqu’a la fin du regne de Louis XVI. Paris, 1811, t.I. — P.188-190.).

“Франция қироли” деган иборадан ўзлаштирилган бўлса керак (В.В.Бар-тольднинг мақола-си. “Мир ислама” журна-ли, т.1, №2, 1912, 218-бет.).

Мактубда “ваъзхон рухоний Фран-циск” Франция қиролидан Амир Те-мурга мактублар олиб келгани ҳақида сўз боради. Библиошиқча, Амир Темур билан Шарль VI ўртасида Кастилия қи-роли Генрих III ўртасида бўлгани каби расмий элчилар алмашуви бўлмаган.

Айни чоғда, мактуб матнидан шун-дай мазмун келиб чиқадики, Амир Те-мур илгари ҳам Франциядан мактублар олиб турган. Лекин бу хатлар бизгача етиб келмаган. Эҳтимол, ўша макту-блар аслида Амир Темур салтанатига юборилган католик мазхаби мисси-онерларига берилган тавсияномалар бўлганлар.

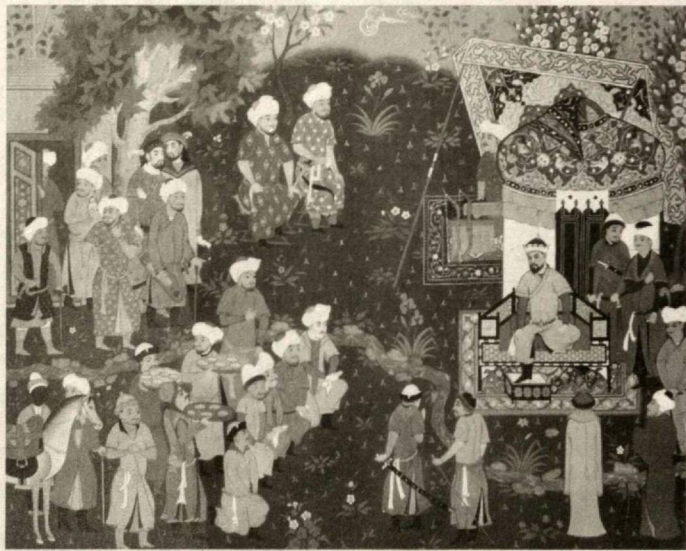
Сильвестр де Сасининг фикрига қа-раганда, ўша миссионерлар, ўз даврида Яқин Шарқда юзага келган вазиятдан

фойдаланган ҳолда, бундай тавсияно-малар орқали кейинчалик Амир Те-мурнинг номидан Франция қиролига мактублар битилишига эришган бўли-шлари мумкин (Memoires de l’Academie royale des Inscriptions et Belles-Lettres. Paris, 1824, t. VI. — P.502.).

Афсуски, католик мазхабидаги мис-сионерлар қандай шароитларда Амир Темур саройига йўл топганлари,

форсийда ёзилган асл нусхадан шакл ва мазмун жиҳатидан бутунлай фарқ қилади;

иккинчидан, мактубнинг лотинча таржимасида баён этилган гапларнинг аксарияти форсий тилдаги асл нусхада (агар шундай нусханинг ўзи бор бўл-са), хойнаҳой, қайд этилмаган бўлса керак. Айтايлик, Шарль VI га султон унво-ни берилишига доир жумлалар;

Сохибқироннинг ишончини қозон-ганлари ва ул зотнинг Ғарбий Европа қироллари билан дипломатик алоқала-рида воситачилик қилганлари ҳақида аниқ маълумотларга эга эмасмиз.

Амир Темурнинг мактубида Шарль VI хузурига Султония шаҳри епископи рухоний Иоанн юборилаётгани ҳақида ҳам маълумот берилган. Гап шундаки, Султония шаҳридаги католик мазхаби епископи Иоанн Амир Темурнинг ва Мироншоҳнинг мактубларини Ғарбий Европа қиролларига доимий равишда етказиб турган асосий хат ташувчи бўл-ган. Айрим манбаларда Иоанн инглиз, баъзиларида эса италиян ёки француз миллиятига мансуб деб кўрсатилган.

Султонияга келсак, бу шаҳарнинг қурилиши XIII асрда бошланиб, XIV асрда у Эроннинг асосий шаҳрига ай-ланган ва ўша даврда, Клавионнинг гу-воҳлик беришича, улкан савдо-тижорат аҳамиятига эга бўлган (Рион Гонзалес де Клавио. Дневник путешественника во дворе Тимура в Самарканде в 1403-1406 гг. Подлинный текст с переводом и примечаниями, составленными под ред. И.И.Срезневского. СПб.1881 (сборн. отд.русс. яз. и словесн. И. Аккад. Наук, т. XXVIII, №1). — С.177 и след.). Бу шаҳарда Шарқдаги католиклар мазха-бининг маркази ҳам мавжуд бўлган.

Мазкур мактубнинг асл нусха эканига ҳеч қандай шубҳа йўқ. Буни хатнинг икки жойига Амир Темурнинг мўъжиз мухри босилгани ҳам яққол тасдиқлайди.

Хатдаги муҳрининг ҳақиқатан ҳам сохибқиронга тегишли экани аска-рият тарихчилар, шу жумладан, элчи Клавио ва муаррих Ибн Арабшоҳ (Ahmedis Arabsiadae vitae et rerum gestarum Timuri... historia. Ed. Manger/Leovardiae. 1772. II. — P.782.) томонидан исботланган.

Париждаги Миллий кутубхонада Амир Темурнинг Шарль VI га юбор-ган иккинчи мактуби сақланмоқда. Бу хатнинг лотинча таржимаси бизгача етиб келган бўлиб, илк бор Сильвестр де Саси томонидан унинг юқорида эслаб-и ўтилган талқиқотида чоп этил-ган (Memoires de l’Academie royale des Inscriptions et Belles-Lettres. Paris, 1824, t. VI. — P.472.). Ушбу мактубнинг тахлили куйидагича хулоса чиқариш имконини беради:

Биринчидан, Амир Темурнинг ик-кинчи мактубининг фақат лотинча таржимаси сақланиб қолган бўлиб,

рухоний Иоанн диний масалалардан бошқа барча ишлар бўйича ишончга сазовор шахс экани ҳақидаги писанда; мактуб жўнатилган манзил ва сананинг тарихий ҳақиқатга зид равишда ноаниқ кўрсатилиши каби ҳолатлар;

учинчидан, мактубнинг лотинча мат-нини ушбу хатда “бутун Шарк архие-пископи” деб таърифланган рухоний Иоаннинг ўзи тахрир қилган бўлиши эҳтимолдан холи эмас. Яъни, у қи-ролнинг нафсониятига ҳуш ёқадиган ва архиепископнинг нуфусини мус-таҳкамлайдиган нимаки бўлса, ҳам-масини ушбу хатга киритишга ҳамда ўз зиммасига юклатилган дипломатик миссиянинг туб аҳамиятини ошириб кўрсатишга ҳаракат қилган бўлиши мумкин;

тўртинчидан, форсий матннинг ўзи умуман бўлмаган деган фикрни ҳам ис-тисно этиб бўлмайди. Балки Амир Те-мур номдан тайёрланган ушбу мактуб архиепископ Иоанн томонидан тўри-дан-тўри лотин тилида битилган ва 1403 йили Францияга олиб борилган-дир. Ҳар ҳолда, Франция архивлари-да бу мактубнинг форсий асл нусхаси сақланаётгани хусусида маълумотлар мавжуд эмас. Шу боис мактубнинг устига гўёки ушбу хат форсийдан лотинчага таржима деган мазмундаги ёзувини битган муаллиф қайси маълумотларга таъингани бизга номаълум.

Шу билан бирга, Шарль VI томони-дан Амир Темурга юборилган мактуб-нинг лотинча таржимаси (Memoires de l’Academie royale des Inscriptions et Belles-Lettres. Paris, 1824, t. VI. — P.521-522.) ҳам мавжуд. Бу Франция қирол-ининг Сохибқиронга йўлаган хатлари орасидан бутунги кунгача сақланиб ке-лаётган ягона мактуб сифатида алоҳида қимматга эга бўлган ноёб ҳужжатдир.

Амир Темурнинг ҳар иккала макту-бига 1402 йил 1 август санаси қўйилган бўлса, Шарль VI мактубига 1403 йил 15 июнь санаси битилган.

Бундан ташқари, Мироншоҳнинг Ғарбий Европа қиролларига мурожаат-номаси ва Англия қироли Генрих IV томонидан Амир Темурга ва Ми-роншоҳга йўлланган мактублар ҳам И. Умняковнинг шу йўналишдаги алоҳида мақолаларида атрофича ил-мий таҳлил этилгани диққатни тортиди.

Мухтасар айтганда, Амир Темур ҳазратларининг ташки сиёсати, дип-ломатик ёзишмалари дунё олимлари,

шу жумладан, мамлакатимиз мутахас-сислари томонидан атрофича ўрга-нилан ва ўрганилмоқда. Бундан бир муддат олдин Франциянинг таникли шарқшунос, бобуршунос олими Жан-Луи Бакс-Граммон билан Парижда учрашганимизда, у менга руминия-лик тарихчи ва туркшунос олим Ма-рия-Матильда Александреску-Дерска (Marie-Mathilde Alexandrescu-Dersca) хоним каламига мансуб “Амир Темур-нинг Анатолияга юриши (1402)” номли китобининг 1942 йилда нашр этилган нодир нусхасини тақдим этганди.

Китобни ўрганиш асносида унинг “Анкара жангига оид ҳужжатлар” қисмида Амир Темурнинг ҳали жа-моатчилигимизга маълум бўлмаган ноёб дипломатик хати — 1402 йил 15 майда Константинополь ҳукмдор-ига йўлаган мактубига дуч келидик (Marie-Mathilde Alexandrescu-Dersca. La campagne de Timur en Anatolie (1402): Imprimeria Nationala Bucuresti, 1942. — P. 123-124.). Ушбу хатни илк бор ўз-бек тилида “Туркистон” газетасининг 2014 йил 5 апрелдаги сониди чоп этдик.

Амир Темур мактублари бундан қа-рийб етти аср аввал ёзилганига қара-май, улардаги айрим жиҳатлар худди бутунги кунимизнинг ўта муҳим дав-вати каби жаранглаб турибди: дунё то-жирлар билан ободлиги, салтанатнинг улугворлиги аввало ўзга салтанатлар улугворлигини эътироф этиш, расмий ва ғайрирасмий тафовутларга қарамай, фуқароларнинг иззат-иқромини бажо келтириш, инсоний ҳуқуқ ва эркинлик-ларга қатъий амал қилиш билан белги-ланиши англаб етилмоқда.

Амир Темурнинг дипломатик ёзиш-малари, биринчидан, Европа ўзилан анча аввал уйғонган Шарққа ҳаминша қўл қўзиб келганини, иккинчидан, Шарк ҳам бу ўлкалар билан алоқа боғлашга, ҳамкорлик қилишга, савдо-сотик ишларини йўлга қўйишга, эътиқодий тафовутларга қарамадан, тўжворларни иззатлашга, уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя этишга ҳаракат қилганини яққол кўрсатиб турибди.

Ҳозирги кунда Франциянинг мил-лий архивига 4 та хат сақланмоқда (Archives nationales, N AE II 203, 1937, dossier II. №7 dis et 7 ter.).

Биринчиси, Амир Темурнинг Фран-ция қироли Шарль IV га форс тилида ёзган хатининг асл нусхаси;

иккинчиси, шу хатнинг архиепископ Иоаннинг ўзи ёки унинг бирон замон-доши лотин тилига таржима қилган нусхаси;

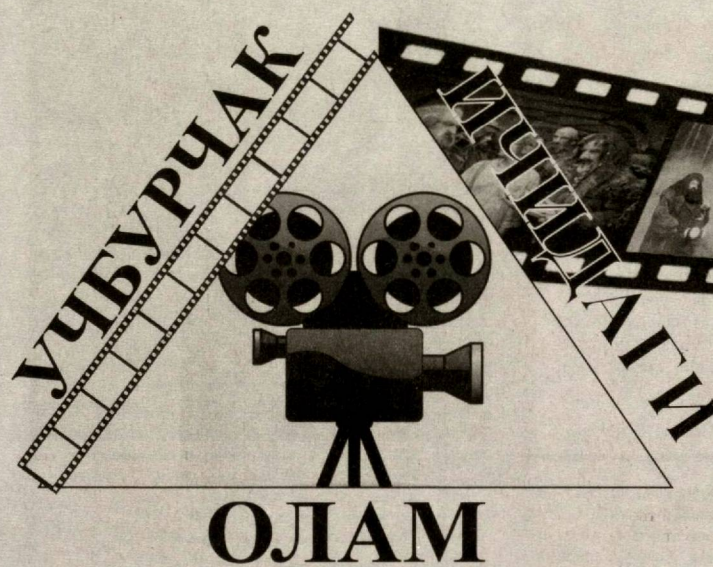
учинчиси, Франция қироли Шарль IV нинг Амир Темурга лотин тилида ёзган хатининг нусхаси;

тўртинчиси, Мироншоҳ Мирзонинг Европанинг уч қиролига йўлаган хатининг лотин тилига таржима қи-линган нусхаси. Унинг асл нусхасини Иоанн ўзида сақлаган ва кейинчалик Англия қиролига кўрсатган...

Тарих тақдорланади. Башариёт тари-хи бўлақларга бўлинмайди. У яхлит ва ягона, инсониятнинг бир-бири-га суяниб, бир-бирини тўлдириб ва бир-бирдан баҳра олиб давом этувчи тараккиёт жараёнидир. Буюк ипак йўли анъаналари тикланиб бораётгани бунга яққол мисолдир.

Шарк ва Ғарб олимлари ҳам инсо-ният умумий тарихини, жумладан, Марказий Осиё тарихи, унинг ажрал-мас таркибий қисми бўлиши ва тараккиёт жараёнидир. Буюк ипак йўли анъаналари тикланиб бораётгани бунга яққол мисолдир.

Ақмал САИДОВ, академик

(Бошланиши 1-саҳифада)

— Фильмларингиз ва эришган ютуқларингизни овоза қилмас-ликни маъқул кўрасиз. Сабаб?

— Ижодимни оғизда эмас, амалда кўр-сатишни афзал биламан. Ахир, мактагдан билан билимнинг ортиб ёки сезлашиб қолмайди-ку!

— Ойла, Жамшид ва кино. Бу-

ларни нима боғлайди ёки ажра-тиб туради?

— Ойламанда санъаткорлар умуман йўқ. Лекин бу шундай яшашнинг керак, дегани эмас. Қобилият ҳам осмондан ёғилмайди. Бошлангич синфда ўқиб юр-ганимда кичик спектаклларда роль ижро этиб, дабдурустан шу соҳага меҳрим уйғонди. Ота-онам мени доимо қўлаган.

— Кино яратишдан асосий мақ-садингиз нима?

— Инсон ҳаётини англаш учун китоб ўқийди, фикрлайди, кузатади... Бекорга сценарийни ўзим ёзмайман. Бу билан бирова ақл ўргатмоқчи эмасман. Мақсадим — томошабин-га ҳаётда ўзим англаган ҳақиқатлар, фикр ва туйғуларни кўрсатиш. Тўғри,

улар ҳақида ёнимдагиларга айтиб қўйолсам ҳам бўлади. Лекин одамлар мени тингламаслиги ёки тушунмаслиги мумкин.

Натижада юрагимни бўшата олмаганим учун баттар эзи-ламан. Шу туфайли ўй-ке-чинмаларимни миллион-лаб инсонлар билан экран орқали бўлишим келади.

— Энг яхши фильмнинг?

— Бунақаси йўқ. Фильмларимдан кўнглим тўлган кунни излашдан тўх-тайман. Мен эса, бутун умр ўқиб, кино санъати ривожига ўз хиссамни қўшмоқ-чиман.

— Бутунги ўзбек киноси ҳақида-ги фикрингизни билмоқчиман.

— Таҳлил қилишга тажрибам ҳали етарли эмас. Лекин мустақил фикрим бор. Ҳозир суратга олинаётган кўпгина фильмлардан кўнглим тўлмайди. Улар-дан айб топиш эмас, балки ниманидир ўрганиш мақсадида кўраман. Хатосини илгасам ҳам, лекин барибир яхшилик излайверман.

— Аммо беаза қовунининг уруғи кўп бўлади...

— “Хонтахта фильмлар”ни айт-яписми? Токи соҳа мутахассислари ўзбек киносининг ривожига эмас, ўғил уйлантириш ёки қиз узатиш, даңғил-

лама уйларида яшаб, сўнгги русумдаги автомобиллар минни ҳақида уйлар экан, савиясиз фильмлар йўқолмайди.

— Қайси фильмларни севиб томоша қиласиз, қимматларга ўхшаганингиз келадими?

— Шуҳрат Аббосов, Аюб Шаҳо-биддинов, Ингмар Бергман, Ким Ки Дук. Назимда, улар етук ижодкор-лар. Режисёрларнинг фильмлариги-на эмас, балки ҳаётини ҳам атрофи-ча ўрганаман. Илоҳи борица ижобий томонларидан ибрат олишга ҳаракат қиламан. Лекин ҳеч қандай ўхшагим йўқ. Сабаби бироваги тақдир қилсам, “соя”га айланиб қолишим аниқ. Бар-ча режисёрларни яхши маънода чет-га суриб, ўз йўлимни топишга инти-ламан.

— Мутахассислигингиз бўйича таклиф қилинаётган ишларни

нега кескин рад этасиз?

— Мен режиссёр бўлмоқчиман, биз-несмен эмас! Чўнтагини ўйлаб ҳшай-диган “режиссёр”ларнинг “ижоди”ни кўриб турибмиз.

— Менталитетимизга тўғри келмайди, деган важ билан катта экранга чиқарилаётган фильм-лар ҳақида нима дейсиз?

— Менталитет деб фақат 33 милли-он аҳоли учун кино олаверасак, жаҳонга чиқолмаймиз. 8 миллиард одам учун фильм ишлайдиган вақт келди.

— Яна бир мулоҳаза...

— Танаффус!

— Сухбатимизгами?

— Йўқ. Танаффус тугаб, дарс бошланди!

— Ха, майли. Унда, хайрлашамиз.

Омад!!!

— Раҳмат!

Уйга қайтаётиб, йўл четидаги пиёдалар белгисига кўзим тушди. Но-гаҳон Жамшиднинг сўзларини эсладим: “Назаримда, энг мустаҳкам шакл — учбурчак. Мен оламини учбурчак шаклида кўраман ва айнан шу оламда яшайман!”

Орқага бот-бот қўяман. Сухбатимиз якулавишини хоҳламадими. Жамшиддек киноижодкорларимиз бор экан, ўзбек фильмлари “Оскар” ва “Олтин глобус” мукофотларига, албатта, сазовор бўлажак. Ҳарқалай, ҳам-масини вақт кўрсатади.

Бувёд АБДУЛЛАЕВ

FOTOREPORTAJ

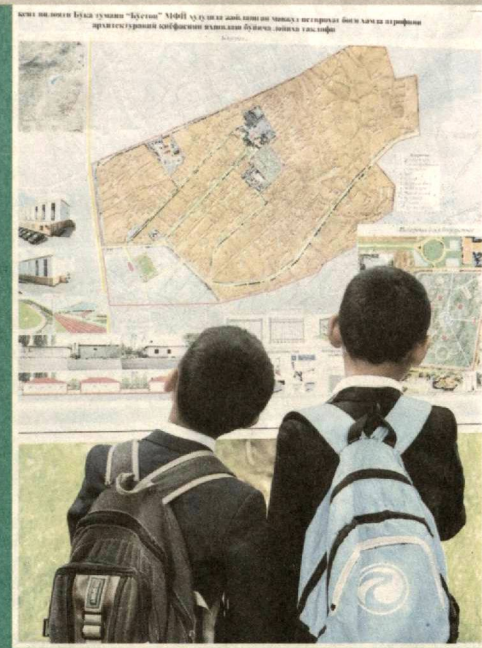
BO'KAMIZNI TANIB BO'LMA YDI!

Shu kunlarda Bo'ka tumaniga poytaxtdan ko'pchilik serqatnov bo'lib qoldi. "Nima gap?" deysizmi. Ie, hali ham bexabarmisiz, do'stim?! Axir, Prezidentimiz tomonidan yoshlarning ma'naviyatini yuksaltirish hamda bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etish yuzasidan ilgari surilgan beshta muhim tashabbus aynan shu yerdan ro'yobga chiqarila boshlandi-ku.

Mana bir haftaki, bo'kaliklarga (harqalay, mutasaddi rahbarlarga ham!) tinim yo'q. Ayniqsa, tumanning eng olis va chegara oldi hududi — Bo'ston qishlog'i bamosoli tanib bo'lmas qiyofa kasb etmoqda. Bir qarasang, chang ko'chalar asfaltlanyapti, bir qarasang, nurab qolgan Madaniyat uyining binosi endi yap-yangidek savlat to'kib turibdi.

Tez fursatda xalq kutubxonasi, yoshlar xiyoboni, stadion, oilaviy poliklinika ham to'liq rekonstruksiya qilinib, qishloq ahli ixtiyoriga topshiriladi. Zamonaviy tikuv-trikotaj fabrikasi qurilayotganini aytmasizmi. Bay-bay, korxonada naq 300 kishi ish bilan ta'minlanadi-ya! Farovon turmush uchun yana nima kerak?!

Xullas, gapni cho'zib o'tirmay, butun jarayonni jamoatchi fotomuxbirimizning o'tkir nigohi bilan tasvirlashga qaror qildik. Illo, yuz marta eshitgandan ko'ra, bir marta ko'rgan afzal.

R. NAZARMATOV olgan suratlar.

OLTIN MEROS

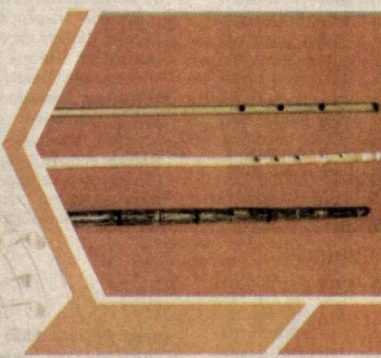
HAR BIRI ALOHIDA TARIX

O'zbek milliy cholg'ulari xuddi mumtoz musiqamiz kabi qadim ildizlarga ega. Ba'zilar haqida bugungi yoshlar deyarli hech qanday tasavvurga ega emas. Kattaqo'rg'on shahridagi 2-bolalar musiqa va san'at maktabi direktori, Xalq ta'limi a'lochisi Davron Nurmurodov yordamida mana shu xatolikni tuzatishga harakat qildik. Marhamat, quyidagi ma'lumotlar siz uchun.

SIBIZGA yoki sibiziq — puflab chalinadigan o'zbek milliy musiqa asbobi. Qamishdan yasalgan. Uchidan sal pastroqda tebratuvchi, chanqovuzning tovushiga o'xshash ohang hosil qiladigan tilchasi, undan quyida kuy yaratadigan uchta teshikchasi bor.

Bu cholg'u asosan dostonlar hamda Xorazm milliy kuylari ijrosida keng qo'llangan. Qadim o'tmishda esa, bahodirlar, ovchi va askarlar orasida sibizg'ani chala olish majburiy bo'lgan. Yana bir qiziq ma'lumot: jirov (baxshi)larning ovozi "tillo tovush" darajasiga yetkazib, "xiyya-xiyya" tarzida qo'shiq aytish odati sibiziq va chanqovuzning qo'shma tovushiga taqlid qilishidan paydo bo'lgan.

Sibizg'aga o'xshash musiqa asbobi boshqa xalqlarda ham mavjud. Xususan, turkmanlarda — gadi yoki tyuyduq; mo'g'ul va qirg'izlarda — choor; venger va bolgarlarda — kaval; tatar hamda boshqirdlarda — quray; oltoyliklarda — shoor, deb ataladi.

CHANQOVUZ yoki changqo'biz — bir maromdagi tebratuvchi natijasida tovush hosil qiladigan, tilchali o'zbek milliy cholg'usi. Uning yaratilish tarixi so'nggi neolit davriga borib taqalladi.

"Alpomish" dostonida aytilishicha, chanqovuz dastlab suyakdan, so'ngra yog'och, qamish, g'arov (o'simlik) va metallardan yasalgan. Temirlisi Surxondaryo, Qashqadaryo, Samarqand viloyatlari hamda Qoraqalpog'iston Respublikasida keng tarqalgan.

Ushbu musiqa asbobidan yakkaxon ijro yoki ansambl tarkibida asosan ayollar foydalanadi. Chanqovuz tish bilan bosilib, tilchasi ko'rsatgich barmoq yordamida tirab chalinadi. Ovozining kuchi lablar holatiga, og'iz bo'shlig'ining ochilganlik darajasi, shuningdek, cholg'u tilchasining uzun va qalinligiga bog'liq.

DANG'ARA — hozirgi doiraning dastlabki turi. Ajab emaski, dang'ara atamasi ham yillar davomida o'zgarishga yuz tutib, doira nomini olgan bo'lsa.

Ushbu asbob doira singari gardishiga ho'kiz terisi tortilib, shildiroqli metall uzuklar qadab chiqilgan, o'rta katta katalikdagi yog'och aylana shaklida bo'lgan. Uni asosan davolovchi baxshilar ishlatgan. Dang'araga qattiq zarb berish orqali bemorning ruhini zaiflashtirgan ins-jinslar haydalgan.

Orif XOLIQULOV tayyorladi.

BILASIZMI?

1996-yilning 18-oktabrida Toshkent shahrida Temuriylar tarixi davlat muzeyi ochildi. Uning fondida 5 mingga yaqin ashyo saqlanmoqda.

Ekspozitsiyada temuriylar davri me'morchiligining yorqin namunalari — Oqsaroy, Ahmad Yassaviy maqbarasi, Bibixonim jome masjidi, Ulug'bek madrasasi va rasadxonasi, Go'ri Amir hamda Toj mahal maqbaralarining maketlari ham qo'yilgan.

Shu bilan birga, muzeyda "Amir Temur hayotidan lavhalar", "Shohruxiyya — temuriylar bunyodkorligi yodgorligi", "Dastxatlar", "Samarqand 2750 yoshda", "Sovg'alar" deb nomlangan maxsus ko'rgazmalar bilan tanishish mumkin.

QO'BIZ (qil, qo'biz, qobuz) — mayin nola taratuvchi torli-kamonli musiqa asbobi. Mahmud Qoshg'ariy, Alisher Navoiy, Mirzo Bobur, Darvishali Changiyning asarlarida qo'biz turkiy xalqlarning eng sevimli torli-tirnama cholg'usi sifatida qayd qilingan. Vaqt o'tgan sayin u mukammallashib, do'mbira, keyinchalik dutor shaklini olgan.

Ko'hna turkiy epos — "Kitobi dadam Qo'rqu" asari bosh qahramoni Qo'rqu shomon va davolovchi baxshigina emas, balki qo'bizni ixtiro qilgan jirov sifatida ham talqin qilinadi.

Belgiyalik sayyoh Vilgelm de Rubruk 1253-1255-yillarda fransuz qiroli Lyudovik IX tomonidan Markaziy Osiyoga elchi qilib yuborilganida turkiy xalqlarda gitaraga o'xshash qo'biz asbobi borligi haqida ma'lumot bergandi.

MUASSIS
O'ZBEKISTON YOSHLAR ITTIFOQI
MARKAZIY KENGASHI

Gazeta O'zbekiston Matbuot va
axborot agentligida 2017-yil
2-avgustda № 0242 raqami bilan qayta
ro'yxatdan o'tgan.

BOSH MUHARRIR
Faxriddin KARIMOV
TAHRIR HAY'ATI

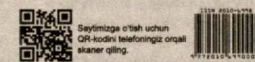
Mansur Bekmurodov, Begmat Ochilov, Madamin Safarov, Azim Mirzajonov,
Mehrinov Abbosova, Ra'no Shodiyeva, Shodmonqul Salomov,
Irina Kochergina — bosh muharrir o'rinbosari ("Молодежь Узбекистана"),
Javlon Vafayev — mas'ul kotib ("Yoshlar ovozi"),
Yelena Kalinina — mas'ul kotib ("Молодежь Узбекистана")

Navbatchi
Boboravshan
G'OZIDDINOV

Dizayner
Xurshid
ABDULLAYEV

Gazeta materiallari tahririyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi.

Tahririyat manzili: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.
Telefonlar: (71) 150-22-74,
(71) 233-95-97,
(71) 233-79-69 (faks)

"Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi
bosmaxonasida, A-2 formatda chop etildi.
Hajmi — 2 bosma tabaq.
Korxona manzili: Buyuk Turok ko'chasi, 41.

Indeks: 203, 3203
Bahosi kelishilgan narxda.
Buyurtma G-413
Adadi — 21611

Bosishga topshirish vaqti — 21.00
Topshirildi — 23.40
O'za yakuni — 23.00